Természet és lélek gyógyítása a land art segítségével

Kézikönyv a közösségi alapú land arthoz és természetterápiához



Co-funded by the European Union

Erasmus+

ÚTMUTATÓ LAND ART FESZTIVÁL SZERVEZÉSÉHEZ

AZ ARTECO PAVLETIĆ TAPASZTALATAI ALAPJÁN

I. BEVEZETÉS ÉS HÁTTÉR

Arteco Pavletić: egy jó gyakorlat példája

Az Arteco Pavletić a művészet, az ökológia és a társadalmi vállalkozás újszerű ötvözeteként jött létre, vidéki környezetben. Európai és hazai projektek sorozatán keresztül a szervezet fokozatosan felismerhető működési modellt épített ki, amely a fiatalok, a hátrányos helyzetű emberek és a helyi közösség bevonására épül. Különös hangsúlyt kap a land art alkalmazása, mint olyan megközelítés, amely összekapcsolja a természetet, a kreativitást és a társadalmi aktivizálást.

Részt vettünk a Land Art Living című Interreg-projektben Baranya (Baranja) térségében, amelyet a Zeleni Osijek egyesület vezetett, és amelyben magyarországi és horvátországi szervezetek is részt vettek. A projekt keretében művészeti installációk készültek a természetben, a helyi közösségek képzésben részesültek, és a land artot a fenntartható fejlődés eszközeként népszerűsítettük.

Az Arteco az Erasmus+ programban is elismerést szerzett: olyan projektekben, mint az „Art of Recycling, Future for Environment" és az „Act Local, Think Global", több európai ország fiataljaival dolgoztunk land art módszerekkel. Módszertanunk a gyakorlati munkára, a természetes és újrahasznosított anyagok használatára, valamint arra épül, hogy a résztvevők a folyamat minden szakaszában részt vegyenek – a tervezéstől az installációk felállításáig.

Bród-Szávamente megye első olyan társadalmi vállalkozásaként, amely a land artot oktatási, turisztikai és befogadási célokra használja, az Arteco Pavletić olyan jó gyakorlatot képvisel, amelyet az uniós források felhasználásáért felelős nemzeti szervek – köztük a Tudományos és Oktatási Minisztérium – dokumentumai is kiemelnek.

2023 májusában az Arteco Pavletić jó gyakorlatként mutatkozott be az oktatásban megvalósuló fenntartható fejlődésről szóló nemzetközi konferencián, amelyet az írországi Kinsale Community Schoolban rendeztek. A rendezvényen több európai ország iskolái, intézményei és szervezetei vettek részt, az Arteco-t pedig a Horvát Köztársaság Tudományos és Oktatási Minisztériumának delegációja választotta ki olyan szervezetként, amely a fenntartható fejlődés európai stratégiájának irányelveivel összhangban sikeresen valósít meg oktatási tevékenységeket. A bemutatón különösen a fiatalokkal végzett munka módszerei, a művészet és az ökológia összekapcsolása, valamint a természeti erőforrások land art modellen keresztüli használata kapott hangsúlyt.

Az egyesület története és küldetése

Az Arteco Pavletić Egyesületet abból az őszinte igényből alapítottuk, hogy a művészet és az ökológia révén valami hasznosat hozzunk létre a közösség számára. Ökológiai szobrokkal, szőlővenyigével és fűrészporral kezdtük, és nagy felhajtás nélkül nekiláttunk, hogy a környezetünket szebbé, zöldebbé és értelmesebbé formáljuk. Nem voltak nagy szavaink, de világos küldetésünk volt: összekapcsolni a művészetet, a természetet és az embereket – különösen azokat, akik gyakran a társadalom peremére szorulnak.

Az évek során olyan szervezetté fejlődtünk, amely ma formális és nem formális oktatást nyújt – többek között a NEET-csoportba tartozó fiataloknak, fogyatékossággal élő embereknek és nemzeti kisebbségek tagjainak –, mindezt a természetben végzett gyakorlati munkán keresztül. A fiatalokkal és önkéntesekkel végzett munka mellett a társadalmi vállalkozás modelljeit is kidolgoztuk: munkahelyeket teremtettünk, termékeket hoztunk létre, bővítettük együttműködési hálózatunkat. Idővel Bród-Szávamente megye első bejegyzett társadalmi vállalkozásává váltunk.

Munkánk nem áll meg helyi szinten. Európai partnerekkel működünk együtt, nemzetközi projektekben veszünk részt, és aktívan fellépünk a diszkrimináció minden formája ellen. Hisszük, hogy a fenntartható fejlődés nem csupán fogalom a dokumentumokban, hanem kézzelfogható, mindennapi munka.

A Pavletić tematikus park olyan térként született, ahol a művészet és a természet nem válik el egymástól, hanem erősíti egymást. A szobrok földből, fából, venyigéből és mindabból készülnek, amit a természet kínál. A park minden installációjának megvan a maga története, de funkciója is: felhívni a figyelmet, tanítani, párbeszédre ösztönözni. A park nem múzeum – élő tér, amely együtt nő a benne élő emberekkel.

A parkban saját kezűleg épített, Robinson Crusoe-stílusú szálláshelyet kínálunk – faházakat, zuhanyzókat, mosdókat, mindezt az újrahasznosítás és a fenntarthatóság elvei szerint. Az ételeket helyi családi gazdaságokkal (OPG) együttműködve készítjük, programjainkban pedig famegmunkáló műhelyek, kreatív foglalkozások gyerekeknek, üzleti képzés fiatal vállalkozóknak és a helyi közösséget erősítő tevékenységek sora szerepel.

Iskolák, családok, egyesületek, diákok, olykor véletlenül arra járó utazók is felkeresnek bennünket – és mindenki hagy itt valamit, és visz is magával valamit. A park a műtermünk, az osztálytermünk és a nappalink. Nincsenek határok a munka, a tanulás és a közösségi élet között. És éppen ettől különleges.

Klímanagykövet

2024 végén az Európai Bizottság közvetlenül megkereste az Arteco Pavletić-et azzal a felkéréssel, hogy jelöljön jelöltet az Európai Klímapaktum horvátországi nagykövetének szerepére. Ezt a felkérést a fenntartható fejlődés, a környezeti nevelés és a művészeti és önkéntes projekteken keresztüli aktív közösségi szerepvállalás terén végzett eddigi munkánk komoly elismerésének tekintettük.

A jelölést elfogadták, és ma aktívan részt veszünk azoknak a nagyköveteknek az európai hálózatában, akik a klímatudatosságot és a fenntartható gyakorlatokat népszerűsítik. A nagyköveti szerep tovább erősítette hangunkat a nyilvánosságban, ugyanakkor arra is kötelez bennünket, hogy még határozottabban dolgozzunk a terepen, az emberek között, konkrét projekteken keresztül. Műhelyeken, kampányokon, képzéseken és nemzetközi együttműködéseken keresztül továbbra is összekapcsoljuk a művészetet, az ökológiát és a társadalmi igazságosságot – nem azért, mert jól hangzik, hanem mert tudjuk, hogy valóban változást hoz.

Társadalmi vállalkozás a land art területén

Számunkra, az Arteco-nál, a land arthoz kapcsolódó társadalmi vállalkozás nem elmélet, hanem mindennapi gyakorlat – a kreativitás, a gazdasági fenntarthatóság és a társadalmi felelősségvállalás összekapcsolásának módja. A természetben végzett művészeti tevékenységeken keresztül olyan konkrét termékeket és szolgáltatásokat hozunk létre, amelyeknek piaci értéke van, ugyanakkor világos társadalmi céljuk is. Természetes, újrahasznosított és helyi anyagokkal dolgozunk, hogy csökkentsük ökológiai lábnyomunkat, miközben fiatalokat, munkanélkülieket és fogyatékossággal élő embereket vonunk be a képzésekbe, az ajándéktárgyak készítésébe, a műhelyek vezetésébe és a rendezvények szervezésébe.

A land art itt kulcsfontosságú, mert összekapcsolja az embereket, a teret és a célt – a létrejövő installációk nem csupán díszítő elemek, hanem a fenntartható fejlődésről, az ökoturizmusról és a közösségi részvételről szóló tágabb történet részei. Minden, amit teszünk – a faházaktól az oktatási csomagokig – valós igényekből és tapasztalatokból fakad, és minden termékünk vagy szolgáltatásunk célja, hogy visszaadjon valamit a közösségnek, a természetnek és azoknak, akiket gyakran figyelmen kívül hagynak. Modellünk azt mutatja, hogy a művészet egyszerre lehet üzleti lehetőség és társadalmi eszköz – ha ésszel, szívvel és őszintén csináljuk.

A land art park mint innovatív eszköz

A land art parkot olyan innovatív eszköznek tekintjük, amely a művészetet, az oktatást, a befogadást és a fenntartható fejlődést egyetlen működő, élő egységgé kapcsolja össze. Nem csupán szobrok kiállítására szolgáló tér, hanem olyan hely, ahol az alkotó folyamat révén kapcsolatok épülnek – ember és természet, különböző csoportok, valamint az egyén és a közösség között. A parkban műhelyek, képzések, fesztiválok és táborok zajlanak, amelyek megtanítják az embereket alkotni, együttműködni és fenntartható módon gondolkodni.

A parkban létrejövő installációk nemcsak látványosságok, hanem a klímaváltozással, a hulladékkal, a vidékfejlesztéssel és a társadalmi igazságossággal kapcsolatos tudatosság erősítésének eszközei is. A látogatók minden új generációja részt vesz valami új létrehozásában, így a park folyamatosan növekszik és változik, akárcsak az őt körülvevő közösség. Ebben az értelemben a land art park nem befejezett projekt, hanem nyitott platform, amely megmutatja, hogyan válhat a művészet a társadalmi változás eszközévé.

Példák nemzetközi együttműködésre

Az évek során számos nemzetközi együttműködést alakítottunk ki Erasmus+ projekteken, az Európai Szolidaritási Testületen és határon átnyúló együttműködési programokon keresztül. Részt vettünk a „Land Art Living" Interreg-projektben Baranyában, ahol horvát és magyar partnerekkel közösen fejlesztettünk oktatási és művészeti tartalmakat természeti tájakban. Az „Act Local, Think Global" és a „Greener Europe" projektekben lengyel, olasz, német és román szervezetekkel működtünk együtt, és cseréltünk módszereket a fiatalokkal végzett, ökológiára és társadalmi befogadásra irányuló munkáról.

Az „Art of Recycling, Future for Environment" projekt keretében olasz és török partnereket fogadtunk, és parkunkban olyan szobrok születtek, amelyek ma is a nemzetközi együttműködés és a közös alkotás jelképeiként állnak. Klímanagykövetként más európai kezdeményezésekkel is kapcsolatban állunk, amelyek a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudatosság növelését célozzák. Az együttműködések, amelyeket kiépítünk, nem rövid távúak – gyakran hosszú távú partnerséggé alakulnak, amelyekben együtt fejlődünk, tanulunk és teremtünk változást.

A land art története és filozófiája

A land art története és filozófiája az 1960-as években kezdődött az Egyesült Államokban, a művészet kommercializálódására és a természettől való elidegenedésre adott válaszként. Olyan művészek, mint Robert Smithson, Richard Long és Nancy Holt, elhagyták a galériákat és a műtermeket, és közvetlenül a tájban kezdtek monumentális műveket létrehozni – kő, föld, homok, víz és más természetes anyagok felhasználásával. Műveiket nem az örökkévalóságnak vagy a piacnak szánták, hanem a megfigyelésnek, az elmúlásnak és a természet körforgásaival folytatott párbeszédnek.

A land art filozófiája azon a gondolaton alapul, hogy a természet társszerző, nem csupán háttér; hogy a művészet a környezet része lehet, nem pedig valami, ami kívül esik rajta. Idővel ez a megközelítés elterjedt a világon, és különféle formákat öltött – a monumentális installációktól a kis, múlékony alkotásokig, amelyek az első széllel vagy esővel eltűnnek. A mai kontextusban a land art gyakran kapcsolódik az ökológiához, a klímaaktivizmushoz, a terápiához és a társadalmi befogadáshoz, így túllépi a képzőművészet határait, és a tanulás, a gyógyulás, valamint az ember és környezete közötti kapcsolat eszközévé válik.

A mozgalom kialakulása (USA, 1960-as évek)

A land art mozgalom az 1960-as évek végén született az Egyesült Államokban, amikor a művészek elkezdték megkérdőjelezni a művészeti világ és a társadalom határait. A galériák zárt tereibe és a piaci nyomásba belefáradva a nyílt tájban kezdtek dolgozni, ahol a természetes anyagok váltak a kifejezés fő eszközévé. A kő, a föld, a homok, a só, a fa és a víz lettek azok az elemek, amelyeken keresztül a művészek a mulandóságról, az ember és a természet kapcsolatáról és a kultúra kommercializálódásával szembeni ellenállásról közvetítettek gondolatokat.

Az egyik első és leghíresebb példa Robert Smithson „Spiral Jetty" (Spirális móló) című műve, egy kövekből és iszapból álló óriási spirál a utahi Nagy-Sóstóban. Ezt a művet nem az örökkévalóságnak szánták: a változó vízszinttel eltűnik és újra előbukkan – ez akkoriban radikális gondolat volt. A mozgalom gyorsan terjedt, és a művészek a tájat már nemcsak installációs térként, hanem magának a műalkotásnak lényegi részeként kezdték használni, elmosva a határt a mű és a környezet között.

Kulcsfontosságú alkotók és művek (Goldsworthy, Smithson, Long...)

A land art mozgalom kulcsfigurái alakították annak irányát és filozófiáját, és olyan műveket hagytak hátra, amelyek ma is inspirálnak. Robert Smithson az elsők között vitte ki radikálisan a művészetet a galériák falai közül; Spiral Jetty (1970) című műve, a utahi Nagy-Sóstóban kirakott óriási bazaltspirál, a mozgalom jelképévé vált. Richard Long brit művész „sétaszobrairól" ismert – olyan alkotásokról, amelyek a természetben tett séta nyomaként születnek, például kör alakú lábnyomokból vagy precíz vonalakba rendezett kősorokból, és párbeszédet sugallnak ember és tér között.

Andy Goldsworthy talán a land art legismertebb kortárs képviselője – levelekből, jégből, gallyakból és kőből készült művei érzékenységükről, ideiglenességükről és szinte meditatív jellegükről ismertek. Goldsworthy gyakran csendben alkot, és a szélre, a vízre és az időre bízza, hogy befejezzék, amit elkezdett. Mindhármukat összeköti a meggyőződés, hogy a művészetnek nem kell maradandónak lennie, hogy az elmúlás a szépség része lehet, és hogy az igazi művészet a természettel együttműködve születik, nem pedig ellene.

Ökoművészet és aktivizmus

Az ökoművészet a land art filozófiájának kiterjesztéseként jelent meg, de még világosabb üzenettel: a művészet nemcsak szemlélésre, hanem cselekvésre is való. Középpontjában az a gondolat áll, hogy a művész aktivista is lehet – olyan ember, aki kreativitásával rávilágít a környezeti problémákra, és változásra ösztönzi a társadalmat. Az ökoművészet révén olyan installációk születnek, amelyek a szennyezésre, a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség csökkenésére és a táj leromlására figyelmeztetnek. Az anyagokat mindig gondosan választják meg – természetes, újrahasznosított, helyi –, hogy maga a mű formája is összhangban legyen az üzenettel.

Az aktivista dimenzió gyakran a közösséget is magában foglalja: az emberek részt vesznek a mű létrehozásában, a párbeszédben, a tanulásban, és abban, hogy feltegyék a kérdést, mit tehetünk mi magunk, egyénként. Az Arteco esetében az ökoművészet lehetővé teszi, hogy az alkotó munkát terepi oktatással kapcsoljuk össze – műhelyeken, fesztiválokon, térbeli beavatkozásokon és nyilvános kampányokon keresztül. Hisszük, hogy a művészetnek ereje van érzelmeket ébreszteni, és az érzelem gyakran az első lépés a viselkedés megváltoztatása felé. Éppen ezért az ökoművészet nem marad a műteremben, hanem kimegy a terepre, a faluba, a közösségbe – oda, ahol a legnagyobb szükség van a cselekvésre.

A sivatagtól a közösségig

A korai land art gyakran távoli, szinte kopár tájakhoz kötődött – amerikai sivatagokhoz, sós tavakhoz, sziklás kiszögellésekhez –, ahol a művészek korlátozások nélkül, monumentális léptékben avatkozhattak be a természetbe. Idővel azonban megjelent az igény, hogy ezt a művészetet közelebb hozzák az emberekhez, hogy ne maradjon elszigetelten a vadonban, hanem a közösségek mindennapi életének részévé váljon. A „sivatagból" a lakott területek felé való elmozdulás a land art kiterjesztését jelzi: kísérleti művészetből a társadalmi változás eszközévé vált.

A művészek iskolaudvarokon, elhagyott ipari területeken, vidéki réteken és közparkokban kezdtek dolgozni – mindenütt, ahol volt tér a változásra. A monumentális építmények helyett a részvételre, az oktatásra és a helyi kontextusra került a hangsúly. Az Arteco is ebben a szellemben működik: land art projektjeink ott valósulnak meg, ahol az emberek élnek – falvakban, iskolákban, helyi közösségekben –, és bevonják azokat is, akiknek egyébként ritkán adatik meg, hogy részt vegyenek a művészi alkotásban. Így a land art már nem csupán az egyén önkifejezése a természetben, hanem olyan közös folyamat, amelyen keresztül tudatosság, kapcsolatok és közösségi reziliencia épül.

A land art ma: helyzetkép a világban, Európában, Horvátországban és Magyarországon

Ma a land art globális biennálékon, fesztiválokon és rezidenciaprogramokon keresztül él tovább, amelyek összekapcsolják a művészetet, az ökológiát és a helyi kontextust – ilyen például a svájci Art Safiental a Safien-völgyben vagy a spanyolországi Karstica rezidencia, amely a klímaválság és a vidék megújítása témáiban ösztönöz alkotásra. Európában erős hálózat működik olyan rendezvényekből, ahol a művészek a természeti környezettel együtt alkotnak, a fenntarthatóságot és a társadalmi szerepvállalást népszerűsítve.

Horvátországban Baranya ad otthont a nemzetközi SLAMA Land Art Fesztiválnak, ahol a szlavóniai szalma oktatási elemeket is tartalmazó, nagyméretű ökológiai installációkká alakul. Az Učka hegységben kialakították az első horvát land art ösvényt, amely mintegy húsz művészeti beavatkozásból áll a hegyvidéki tájban; Boris Pecigoš kezdeményezése a turizmust, a természetet és a helyi történeteket kapcsolja össze.

Horvátországban és Magyarországon a land art visszatér a szocialista korszak neoavantgárd hagyományához, amikor a művészek minimalizmussal és ökológiai érzékenységgel, a környezettel szembeni agresszió nélkül hoztak létre művészi gesztusokat a természetben – ilyen volt például a Pécsi Műhely Magyarországon, illetve az OHO és a TOK csoport a régióban, amelyek gyakorlatát a dematerializáció, a térbeli reflexió és a politikai érzékenység jellemezte. Ez a folytonosság azt mutatja, hogy a land art ma nem retrospektív irányzat, hanem élő, nemzetközi gyakorlat, amely a művészetet az oktatás, a terek megújítása és az ökológiai szerepvállalás eszközeként használja.

Irányzatok: terápiás, befogadó és klímatudatos land art

A land art legújabb fejlődésében három kulcsfontosságú irányzat rajzolódik ki egyre erősebben: a terápiás, a befogadó és a klímatudatos land art. A terápiás megközelítés a természetben végzett alkotást az érzelmek kifejezésének, a stressz csökkentésének és a személyes fejlődésnek az eszközeként használja – különösen gyerekekkel, fogyatékossággal élő emberekkel, valamint társadalmi vagy lelki nehézségekkel küzdőkkel végzett munkában.

A befogadó land art egy lépéssel tovább megy: a marginalizált csoportokat nemcsak felhasználóként, hanem az alkotó folyamat aktív résztvevőiként is bevonja. Az ilyen munka révén lebomlanak a korlátok, kialakul az összetartozás érzése, és olyan tér jön létre, amelyben mindenkinek joga van kifejezni önmagát.

A klímatudatos land art a környezeti témákra összpontosít, és a művészi kifejezést arra használja, hogy rávilágítson az olyan ökológiai fenyegetésekre, mint a klímaváltozás, a biológiai sokféleség csökkenése vagy a szennyezés. Az ilyen művek gyakran ökológiai problémákkal sújtott helyszíneken születnek, és vizuális vészjelzésként, de oktatási eszközként is szolgálnak. Az Arteco-nál ez a három irányzat természetesen fonódik össze – sérülékeny csoportokkal dolgozunk, újrahasznosított anyagokat használunk, a természetben alkotunk, mindezt azzal a világos üzenettel, hogy a művészet gyógyíthat, összeköthet és figyelmeztethet.

Land artot alkalmazó uniós projektek

A land artot egyre gyakrabban használják módszertani eszközként az Európai Unió különböző programjaiból finanszírozott projektekben, különösen a nem formális oktatás, a vidékfejlesztés, a művészeti rezidenciák és a fenntartható turizmus területén. Az Erasmus+ programban és az Európai Szolidaritási Testületben egyre több olyan projekt valósul meg, amely a land art segítségével vonja be a fiatalokat kreatív és környezettudatos folyamatokba.

Ilyen például az Art & Landscape (Franciaország), ahol Európa minden részéből érkező résztvevők a fenntarthatóságról tanulva készítenek szobrokat a természetben; a Nature as a Canvas (Olaszország), amely művészeti rezidenciákon keresztül népszerűsíti a környezettudatosságot és a helyi kultúrát; valamint az Earth Art for Youth (Szlovénia), amely a sérülékeny csoportokból érkező fiatalokkal a természetben végzett művészet terápiás megközelítésével dolgozik. Az Interreg és a Kreatív Európa programokban a land art a vidéki térségek kulturális megújítását, a fenntartható turizmus népszerűsítését és a szellemi örökség megőrzését célzó stratégiák része. Ezek a projektek azt mutatják, hogy a land art nemcsak művészi kifejezésmód, hanem hatékony eszköz is a közösségek összekapcsolására, a térségek fejlesztésére és a környezettudatosság erősítésére – vizuálisan erőteljes, részvételen alapuló módszerekkel.

Horvát példák (az Arteco mint úttörő)

Horvátországban a land art a művészi kifejezés, az ökológiai tudatosság és a helyi közösségekkel végzett munka kombinációjaként fejlődik, de rendszerszintű és intézményi támogatást még ritkán kap. A kevés következetes példa közül kiemelkedik az Arteco Pavletić, amely számos projektje és tevékenysége révén mércét állított a land art oktatásban, befogadásban és társadalmi vállalkozásban való alkalmazásához.

A Pavletić tematikus parkban megrendezett Land Art Fest (I., II., III.) projektek révén az Arteco több ország résztvevőit hozta össze, és önkénteseket, művészeket és pedagógusokat kapcsolt össze a természetben készülő szobrok és oktatási tartalmak létrehozásában. A fesztivál egyik kiadásának megvalósításában Nikola Fallerrel, a baranyai Slama egyesület elismert művészével és vezetőjével működtünk együtt, ami tovább kapcsolta össze a horvátországi land art két legfontosabb irányát – Baranyát és Szlavóniát.

Az Arteco részt vett a Land Art Living Interreg-projektben is, a Zeleni Osijek partnereként, ahol a land artot a fenntartható fejlődés és a baranyai terek megújításának eszközeként használták. Emellett a land artot sikeresen beépítettük az Európai Szociális Alap és az Erasmus+ program által finanszírozott projektekbe is, fiatalokkal, fogyatékossággal élő emberekkel és kisebbségek tagjaival végzett munkában.

A magyar land art színtér és a vidéki turizmusban rejlő fejlődési lehetőségek

A magyar land art színtér csendesebben fejlődik, mint egyes nyugat-európai országokban, de világos helyi karakterrel és a vidéki turizmushoz való kapcsolódás egyre növekvő lehetőségével. A magyarországi művészek és szervezetek gyakran az 1970-es és 1980-as évek kísérleti művészeti csoportjainak örökségére építenek, mint amilyen a Pécsi Műhely volt, amely a minimalizmus és a térbeli beavatkozások révén szoros kapcsolatot teremtett a természeti tájjal.

Ma Magyarország vidéki részein, különösen a határ menti térségekben, olyan kezdeményezések születnek, amelyek a land artot a kulturális és természeti erőforrások megújításának eszközeként használják – tematikus útvonalakat, művészeti rezidenciákat és a helyiek és a látogatók előtt nyitott műhelyeket hozva létre. A Land Art Living Interreg-projekt keretében magyar partnerek horvát szervezetekkel – köztük az Arteco Pavletić-csel – dolgoztak együtt olyan közös megközelítések kidolgozásán, amelyek ötvözik a land artot, a környezeti nevelést és a vidéki turizmust.

Különös figyelmet fordítottak a helyi örökség művészeti installációkon keresztüli értelmezésére, ezzel növelve a vidéki térségek vonzerejét a látogatók számára, és hozzáadott értéket teremtve a helyi közösségeknek. Mindez azt jelzi, hogy Magyarország, bár még nem rendelkezik széles körű land art hálózattal, jelentős fejlődési lehetőségekkel bír éppen a művészet, a természet és a turizmus metszéspontjában.

II. MIÉRT LAND ART FESZTIVÁL?

A Land Art Fesztivál nem csupán művészeti esemény – a közösség összekapcsolásának, a fenntartható fejlődés előmozdításának és olyan tér megteremtésének eszköze, ahol a természet, a művészet és a társadalom összefonódik. Számunkra, az Arteco-nál, a fesztivál válasz arra az igényre, hogy a vidéki térségek ne csak turisztikai vagy szezonális, hanem oktatási, közösségépítő és hosszú távon hasznos tartalmakat is kapjanak.

A fesztivál révén különböző csoportokat hozunk össze – fiatalokat, művészeket, önkénteseket, helyi lakosokat, hátrányos helyzetű embereket –, és együtt hozunk létre valami maradandót, nemcsak fizikai értelemben, hanem tapasztalatok, tudás és kapcsolatok formájában is. A land art mint médium mindenkinek lehetővé teszi a hozzájárulást, előzetes tudástól függetlenül, mert a természetes anyagokkal végzett munka nem tökéletességet kíván – jelenlétet, együttműködést és a tér tiszteletét kívánja.

A fesztivál láthatóságot ad a gyakran figyelmen kívül hagyott vidéki térségeknek is – megmutatja, hogy kis helyeken is születhetnek nagy jelentőségű dolgok. Ezért hisszük, hogy a Land Art Fesztivál nemcsak kulturális program, hanem a társadalmi, ökológiai és gazdasági megújulás motorja is.

A fesztivál céljai és rendeltetése

A land art fesztivál céljait és rendeltetését a szervezés megkezdése előtt világosan meg kell határozni, mert minden más ezektől függ – a helyszín, a partnerek, a résztvevők, a tartalom és a nyilvánossággal való kommunikáció megválasztása. A sikerhez a fesztiválnak nincs szüksége több száz résztvevőre vagy hatalmas költségvetésre – elég egy világos cél és a helyi támogatás. A legfontosabb célok között szerepelhet a természetben való művészi kifejezés ösztönzése, a környezettudatosság erősítése, a közösség bevonása, a fenntartható gyakorlatok népszerűsítése, a tér megnyitása a sérülékeny csoportok előtt vagy a helyi identitás erősítése.

Azt javasoljuk, hogy a szervező legfeljebb három–öt fő célt tűzzön ki, hogy a fesztivál fókuszált és megvalósítható maradjon. Minden célt konkrét tevékenységekhez kell kapcsolni: ha a cél a környezeti nevelés, legyenek ezek műhelyek és beszélgetések; ha a cél a művészi kifejezés, a hangsúly az installációk létrehozásán és kiállításán legyen; ha a cél a vidéki turizmus fejlesztése, a programban szerepeljenek helyi termelők és környékbeli túrák.

Fontos, hogy minden cél utólag értékelhető legyen, hogy a fesztivált fejleszteni lehessen, és indokolni lehessen a támogatók vagy a közösség felé. A tervezés során használjon olyan kérdéseket, mint: Miért csináljuk? Kinek szól? Mit akarunk elérni? – ezek azok a kérdések, amelyek formálják a fesztivál identitását, és megkülönböztetik egy átlagos rendezvénytől.

Művészi kifejezés és ökológia

A művészi kifejezés és az ökológia minden színvonalas land art fesztivál lényegét adja – a kettő nem zárja ki, hanem kiegészíti egymást. A cél olyan tér létrehozása, ahol a résztvevők a természetben talált anyagokon keresztül fejezhetik ki kreativitásukat, miközben tisztelik a környezetet, és nem hagynak maguk után kárt. A fesztivál szervezésekor javasolt, hogy a művészeti rész ne versenyként, hanem nyitott folyamatként legyen megtervezve, amelyben bárki részt vehet tapasztalattól függetlenül – a hivatásos művészektől a gyerekekig és a helyi lakosokig.

Az installációk legyenek időben korlátozottak, vagy úgy tervezzék őket, hogy természetes módon lebomoljanak, és minden tevékenység legyen összhangban a fenntarthatóság elveivel. A műhelyekben lehet ágakkal, levelekkel, fűrészporral, kővel, agyaggal, sőt a természetben talált hulladék elemeivel is dolgozni, világosan elmagyarázva, mi hasznos és mi káros.

Különösen fontos, hogy a résztvevőket a reflexió folyamatán is végigvezessük: Miért ezt az anyagot használjuk? Mit mond el nekünk a térről? Milyen üzenetet küldünk az installációval? Így a művészi kifejezés a környezetről és a térrel szembeni felelősségről való tanulás eszközévé is válik. Ideális, ha az installációk csendben, együttműködésben és a táj iránti tisztelettel születnek – mert az ilyen munka nemcsak művészetet teremt, hanem kapcsolatot is.

Az együttlét és a kreativitás ösztönzése

A land art fesztivál egyik legfontosabb célja olyan tér megteremtése, ahol az emberek együttműködnek, megosztják ötleteiket, és együtt építenek valamit – a kezükkel, a szavaikkal és az összetartozás érzésével. A gyakran egyéni munkát hangsúlyozó hagyományos művésztelepekkel szemben a land art fesztivál a közös alkotófolyamaton keresztül ösztönzi az együttlétet. A kreativitást itt nem a tehetség méri, hanem a részvételi szándék, a másokra való odafigyelés és a közös célhoz való hozzájárulás.

A fesztivál szervezője ezt az installációkon végzett csapatmunkával, vegyes műhelyekkel (ahol gyerekek, fiatalok és idősek együtt dolgoznak), közös étkezésekkel, élménymegosztó körökkel és nyitott esti programokkal segítheti elő. Az ilyen tevékenységek révén eltűnnek a határok a „közönség" és a „művész" között, hiszen mindenki a folyamat részévé válik.

Ha lehetséges, javasolt, hogy legalább egy alkotás teljesen közösen, előre meghatározott szerző nélkül készüljön, hogy tovább erősödjön a közös alkotás érzése. Az ebben a folyamatban született összetartozás gyakran a fesztivál után is megmarad – új barátságok, együttműködések vagy a helyi közösségekben továbbfejlődő ötletek formájában. A közösség és a kreativitás ösztönzésével a fesztivál nemcsak szobrokat épít – embereket is.

Környezeti nevelés és klímaváltozás a fesztivál idején

A Land Art Fesztivál kiváló alkalom a környezetről és a klímaváltozásról szóló nem formális tanulásra, mivel egyesíti a természeti teret, az alkotó kifejezést és az új tudásra nyitott embereket. Az oktatási tevékenységek ne unalmas előadások legyenek, hanem olyan dinamikus tartalmak, amelyek reflexióra, részvételre és tapasztalati tanulásra ösztönöznek.

Azt javasoljuk, hogy a szervezők a fesztivál teljes ideje alatt szerepeltessenek a klímaváltozásról, a körforgásos gazdaságról, a természetvédelemről és a fenntartható életmód elveiről szóló műhelyeket – de mindig a gyakorlathoz kapcsolva. A résztvevők például megtanulhatják, hogyan készítsenek szobrot műanyag nélkül, hogyan ismerjék fel az inváziós fajokat a környezetükben, hogyan hasznosítsák újra a természetből származó anyagokat, vagy hogyan takarékoskodjanak a vízzel és az energiával tábori körülmények között.

Hasznosak az installációk mellé helyezett információs táblák, plakátok vagy QR-kódok is, amelyek elmagyarázzák az egyes művek ökológiai üzenetét. Ha lehetséges, a képzést egyesületek, iskolák, természetvédelmi területek szakemberei vagy klímanagykövetek is tarthatják, de maguk a résztvevők is megoszthatják tudásukat és tapasztalataikat. A lényeg, hogy az üzeneteket ne erőltessük, hanem a közös munka és beszélgetés révén természetesen szőjük bele a programba. A réten, a sárban, a napon és alkotás közben szerzett tudás – leggyakrabban egy életre megmarad.

Az Arteco tapasztalata: hogyan határoztuk meg a fesztivál célját

Az Arteco-nál a fesztivál célját a közösség valós igényei és a művészet, az ökológia és a társadalmi befogadás metszéspontjában végzett hosszú távú munkánk alapján határoztuk meg. Az első Land Art Fest elindítása előtt összeállítottunk egy csapatot, és feltettünk néhány kulcskérdést: Mi hiányzik ebből a térből? Kinek akarunk lehetőséget adni? Hogyan kapcsoljuk össze a művészeket, a helyi lakosokat és az önkénteseket?

A válaszok gyorsan világossá váltak – olyan eseményt akartunk létrehozni, amely több egy fesztiválnál: a kifejezés, a tanulás és az együttlét platformja. Célunk nem csupán az volt, hogy szobrokat állítsunk ki a természetben, hanem hogy aktivizáljuk az embereket – hogy részt vegyenek, tanuljanak egymástól, és nyomot hagyjanak egy olyan térben, amely egyszerre fizikai és szimbolikus.

A fesztivál célját úgy alakítottuk ki, hogy minden része – a műhelyektől és a közös főzéstől az installációk elkészítéséig és a záró kiállításig – a befogadásra és arra irányuljon, hogy a résztvevők valami mélyebb jelentésű dolog részének érezzék magukat. Idővel a tapasztalatok és az értékelések alapján új célokat is hozzáadtunk: a vidéki turizmushoz való kapcsolódást, a helyi termékek népszerűsítését és a nemzetközi együttműködés erősítését. Így fesztiválunk célja élő marad – együtt nő azokkal az emberekkel, akik létrehozzák.

A fesztiválok szerepe a közösség- és vidékfejlesztésben

Egy land art fesztivál erős és sokrétű szerepet játszhat a közösségben, különösen a vidéki térségekben, ahol a kulturális, oktatási és közösségi programok gyakran korlátozottak. Ahelyett, hogy elszigetelt művészeti esemény maradna, egy jól megtervezett fesztivál a falu aktivizálásának eszközévé válhat – a helyiek, a fiatalok, a látogatók és a szervezetek összekapcsolásának terévé.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a tevékenységek előkészítésébe és megvalósításába bevonjuk a helyi egyesületeket, iskolákat, családi gazdaságokat, kézműveseket és intézményeket. A részvétel révén az emberek új tudásra, az összetartozás érzésére és a közösséghez való kézzelfogható hozzájárulás lehetőségére tesznek szert, miközben a helyi környezet megnyílik a külvilág felé, és láthatóbbá válik a kulturális és turisztikai események térképén.

Egy land art fesztivál új kezdeményezéseket is elindíthat: kiállításokat, oktatási programokat, önkéntes tevékenységeket, sőt a természethez és a kreativitáshoz kapcsolódó kis vállalkozási ötleteket is. A vidékfejlesztés szempontjából ez többet jelent a szimbolikánál – konkrét lépések ezek a fenntarthatóság, a vendégszeretet és egy olyan közösség megteremtése felé, amely saját erőforrásaira támaszkodik, de globálisan gondolkodik. A fesztivál alkalmat adhat a kihasználatlan terek – iskolák, erdészházak, régi gazdasági épületek – megújítására is, amelyek a rendezvény idejére vagy tartósan új életre kelnek. A fesztivál szerepe nem az, hogy egyszeri esemény legyen, hanem hogy olyan folyamatokat indítson el, amelyek az utolsó installáció lebontása után is folytatódnak.

A marginalizált csoportok bevonása

A marginalizált csoportok bevonása minden társadalmilag felelős land art fesztivál egyik alapelve, különösen a vidéki térségekben, ahol ezek a csoportok gyakran még elszigeteltebbek. Ide tartoznak a NEET-csoportba tartozó fiatalok, a fogyatékossággal élő emberek, a nemzeti kisebbségek tagjai, az idősek, de mindazok is, akik bármilyen okból kimaradnak a kulturális, oktatási vagy közösségi tevékenységekből. A lényeg, hogy ne csak közönségként hívjuk meg őket, hanem aktívan vegyenek részt a fesztivál tervezésében, szervezésében és megvalósításában.

Ez jelentheti műhelyek vezetését, az installációk elkészítésében való segítséget, az ételek elkészítésében való részvételt, az események fényképezését, vagy egyszerűen a közös együttlétet, amely lebontja az előítéleteket. Javasoljuk, hogy a szervező már az előkészítő szakaszban vegye fel a kapcsolatot a sérülékeny csoportokkal foglalkozó egyesületekkel, intézményekkel és kezdeményezésekkel, és ajánljon nekik egyenrangú együttműködést.

Fontos a tér akadálymentességének biztosítása is (például a fogyatékossággal élők számára), az információk világos és egyszerű közlése, valamint a tevékenységek különböző képességekhez igazítása. Az Arteco-nál eddigi összes fesztiválunkon voltak résztvevők marginalizált csoportokból – nem „felhasználóként", hanem társszervezőként, önkéntesként és művészként. Ez a tapasztalat azt mutatja, hogy ha az emberek bizalmat és teret kapnak, élnek vele – és gyakran a várakozásokat is felülmúlva.

A kihasználatlan terek aktivizálása

A land art fesztiválban erős lehetőség rejlik a kihasználatlan terek aktivizálására, különösen falvakban és vidéki térségekben, ahol sok rét, elhagyott ingatlan, erdei ösvény, régi gyümölcsös vagy elhanyagolt épület áll évek óta használaton kívül. Ahelyett, hogy ezek a terek a hanyatlás jelképei maradnának, a fesztivál a találkozás, az alkotás és az új jelentés helyeivé alakíthatja őket.

A lényeg, hogy a teret ne „üresnek", hanem „lehetőségnek" lássuk – minden benőtt ösvény művészeti útvonallá, minden pajta ideiglenes galériává, egy elhagyott rét pedig műhelytérré válhat. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a szervezőnek fel kell térképeznie a helyi terepet, kapcsolatba kell lépnie a tulajdonosokkal vagy az önkormányzattal, és meg kell állapodnia az ideiglenes, minimális beavatkozással járó használatról.

Fontos, hogy a térrel tisztelettel bánjunk: ne betonozzunk, ne építsünk feleslegesen, hanem természetes anyagokat és fenntartható módszereket alkalmazzunk, amelyek nem károsítják a környezetet. A fesztivál installációi és programjai így a megújulás eszközévé válnak, és gyakran e terek újbóli bekapcsolásává a közösség mindennapi életébe. Az Arteco-nál például a birtok elfeledett részeit land art fesztiválokon keresztül a kreativitás és a találkozások központjaivá alakítottuk, ami később más helyi kezdeményezéseket is inspirált. Amikor egy tér a kultúra és a közösség révén új funkciót kap, az egész hely megítélése elkezd megváltozni.

A helyi gazdaság erősítése

Egy jól megtervezett land art fesztivál kézzelfogható pozitív hatással lehet a helyi gazdaságra, különösen kisebb közösségekben, ahol a kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek ritkák és szezonálisak. Javasolt a helyi családi gazdaságokat, vendéglátókat, kézműveseket és szolgáltatókat már a fesztivál előkészítési szakaszában bevonni – legyen szó élelmiszer- és anyagbeszerzésről, a résztvevők szállásáról, logisztikáról vagy promócióról.

A fesztivál résztvevői és látogatói forgalmat hoznak, de ami még fontosabb – új ismeretségeket és együttműködéseket teremtenek, és ajtót nyitnak a jövőbeli kezdeményezések előtt. Ha a programban helyi termékeket kínáló standok, ajándéktárgy-készítő műhelyek vagy a helyi hagyományok bemutatói is szerepelnek, a fesztivál mindannak kirakatává válik, amit a hely kínálni tud.

A közvetlen bevételen túl az ilyen rendezvények növelik a desztináció láthatóságát, és hosszú távon javítják a megítélését – ami új látogatókat és befektetéseket vonzhat, sőt a fiatalok visszatérését is ösztönözheti. Az Arteco-nál tudatosan kapcsoltuk össze a fesztivált a társadalmi vállalkozással: az általunk létrehozott termékek (fa ajándéktárgyak, oktatási programok, műhelyek) a helyi közösségekkel együttműködésben készülnek, és piaci potenciállal rendelkeznek.

Az Arteco tapasztalata: helyi hatás és a falu átalakulása

A land art fesztivál szervezésének évei alatt mi, az Arteco-nál, a tér és a kapcsolatok valódi átalakulásának lehettünk tanúi falunkban. Eleinte fenntartással fogadtak bennünket – néhány furcsa alakként, akik venyigét rendezgetnek az udvaron, és a szabad ég alatt művészetről beszélnek. Ma sok helyi lakos aktívan támogat bennünket, eljön a rendezvényekre, részt vesz a műhelyekben, és néhányan az együttműködés révén saját ötleteket vagy vállalkozásokat is kidolgoztak.

Az egykor elhanyagolt terek találkozóhelyekké váltak, és sok fiatal kezdett önkénteskedni, tanulni és alkotni. A fesztiválon keresztül sikerült összekapcsolnunk különböző generációkhoz, kultúrákhoz és élettörténetekhez tartozó embereket, mégpedig nem tolakodó vagy elitista, hanem természetes, nyitott és őszinte módon. A helyi családi gazdaságokkal, iskolákkal és önkormányzatokkal együtt olyan modellt hoztunk létre, amely megmutatja, hogy a legkisebb hely is a találkozás, a párbeszéd és a változás pontjává válhat. Az átalakulás nem egyik napról a másikra történik, de kitartással, átláthatósággal, valamint a tér és az emberek tiszteletével – megtörténik.

Befogadó és oktatási lehetőségek

A land art fesztivál befogadó és oktatási lehetőségei nyitottságában rejlenek – mindenki részt vehet, kortól, tapasztalattól, tudástól vagy fizikai képességektől függetlenül. A zárt oktatási programokkal szemben a fesztivál a gyakorlaton, az együttléten és a természetben töltött időn keresztül teszi lehetővé a nem formális tanulást. Azt javasoljuk, hogy a szervező olyan tevékenységeket tervezzen, amelyek különböző csoportokhoz igazodnak: gyerekekhez, fiatalokhoz, idősekhez, fogyatékossággal élő emberekhez, de azokhoz is, akiknek talán soha nem volt alkalmuk részt venni egy alkotó folyamatban.

A tanulás megvalósulhat műhelyeken, tábortűz melletti beszélgetéseken, az anyagokkal végzett gyakorlati munkán és a nap végi közös reflexión keresztül. Fontos, hogy ne állítsunk korlátokat – se fizikaiakat, se mentálisakat –, hanem olyan teret teremtsünk, ahol mindenkit szívesen látnak. Így a fesztivál szabadtéri osztályteremmé válik, ahol ökológiát, kreativitást, csapatmunkát, empátiát és közös felelősségvállalást tanulunk. Jó tervezéssel és világos céllal egy land art fesztivál a személyes fejlődés és a társadalmi kohézió erősítésének hatékony eszközévé válhat – formális oktatás és drága infrastruktúra nélkül.

Munka fogyatékossággal élő emberekkel és fiatalokkal

A fogyatékossággal élő emberekkel és a fiatalokkal végzett munka gondos tervezést igényel, de hatalmas értéket ad a fesztiválnak – emberileg és társadalmilag egyaránt. Javasolt a fesztivál tervezésének korai szakaszában kapcsolatba lépni az e csoportokkal foglalkozó egyesületekkel és intézményekkel, hogy a tevékenységeket valós igényeikhez lehessen igazítani. A tér legyen fizikailag akadálymentes: sík utak, pihenőhelyek, egyszerű mosdók és világosan jelölt zónák.

A műhelyek nyugodt tempóban zajlanak, elegendő segítséggel és azzal a lehetőséggel, hogy a résztvevők különböző módon járulhassanak hozzá – rajzolással, az anyagok előkészítésével, fényképezéssel vagy installációk készítésével. A fiatalokkal érdemes kisebb csoportokban dolgozni, és olyan konkrét feladatokat adni nekik, amelyek fejlesztik a felelősségtudatot, a kreativitást és a csapatszellemet.

Jó, ha van egy személy vagy csapat, aki kizárólag a fesztivál befogadó szempontjaiért felel – nem különálló részként, hanem teljesen egyenrangú elemként. Amikor a fogyatékossággal élő emberek és a fiatalok teret kapnak az alkotásra és az önkifejezésre, nemcsak részt vesznek – megváltoztatják a fesztivál hangulatát, mélyebbé, őszintébbé és igazán emberivé téve azt.

Mindenki számára nyitott műhelyek

A mindenki számára nyitott műhelyek a befogadó fesztivál alapjai, és a legjobb módjai annak, hogy a helyi közösséget aktívan bevonjuk a programba. Nem kell bonyolultnak vagy formálisnak lenniük – az a fontos, hogy elérhetők, érthetők és a különböző tudás- és képességszintekhez igazítottak legyenek. Javasoljuk, hogy a műhelyeket szabad térben, árnyékban tartsák, elegendő munkaanyaggal (például ágakkal, kövekkel, földdel, fűrészporral, kötelekkel, természetes festékekkel).

A műhelyvezetők legyenek türelmesek és nyitottak a különböző hátterű emberekkel való kommunikációra – a gyerekektől az idősekig. Jó előre meghatározni egyszerű témákat (például „Kívánságfa”, „Szobor a képzeletemből”, „Üzenet a Földnek”), amelyek gondolkodásra és kreativitásra ösztönzik a résztvevőket, de szabadságot hagynak a kifejezésben. Minden műhelyben legyen tanulási elem is – az anyagokon, az üzeneteken vagy magán a munkafolyamaton keresztül. Fontos hangsúlyozni, hogy itt senki sem „szakértő” – mindannyian résztvevők vagyunk, és mindenki a képességei szerint járul hozzá. Ez a megközelítés lebontja a korlátokat, és a bizalom és a közösség légkörét teremti meg, ami az egyik legértékesebb dolog, amit egy fesztivál nyújthat.

A művészet mint a társadalmi terápia egyik formája

A művészet mint a társadalmi terápia egyik formája egy land art fesztivál keretében nem formális terápia, hanem mélyen gyógyító gyakorlat, amely a kreativitáson, a természeten és az emberi kapcsolatokon keresztül hat. A fesztivál résztvevői közül sokan érzelmi vagy élethelyzeti terhekkel érkeznek – magány, stressz, trauma, munkanélküliség –, és a természetben végzett alkotás során teret találnak a kifejezésre, a felszabadulásra és a másokkal való kapcsolódásra.

Javasolt, hogy a szervezők olyan műhelyeket tervezzenek, amelyek nemcsak az eredményre, hanem a folyamatra is összpontosítanak: csendben készített egyszerű installációkat, anyaggyűjtő sétákat a természetben, a természetnek írt üzeneteket vagy közös mandalák készítését. Fontos, hogy legyen egy biztonságos, ítélkezésmentes tér, ahol a résztvevők nyomás nélkül fejezhetik ki magukat.

Az ilyen műhelyeket vezetők legyenek empatikusak, ne legyenek tolakodók, és ismerjék fel a csoport igényeit. Nem ritka, hogy a résztvevők személyes történeteket, érzéseket osztanak meg, vagy egyszerűen olyan nyugalmat találnak, amelyet régóta nem éreztek. Ebben az értelemben a land art több lesz a művészetnél – csendes terápiává válik, amely összeköti az embereket, és a természettel való kapcsolat és az együttlét révén gyógyít.

Az Arteco tapasztalata: befogadás a land arton keresztül

Az Arteco-nál a land artban a valódi, nem csak deklarált befogadás hatékony eszközét találtuk meg. A fesztivál kezdetétől igyekeztünk bevonni azokat, akik gyakran kimaradnak – a támogatás nélküli fiatalokat, a fogyatékossággal élő embereket, a kisebbségek tagjait, a vidéken élő időseket. Nem kötelességből tesszük, hanem mert hisszük, hogy a művészetnek csak akkor van értelme, ha mindenki számára elérhető.

Számunkra a befogadás nem egy különleges programot jelent „nekik", hanem közös munkát, amelyben mindenkinek megvan a maga szerepe, képességei és érdeklődése szerint. A műhelyeken, az előkészületeken, az installálás során, a közös étkezéseken és beszélgetéseken keresztül olyan tér jön létre, amelyben a különbségek elmosódnak, a kapcsolatok pedig megerősödnek.

Voltak olyan eseteink, amikor fiatal önkéntesek először dolgoztak együtt fogyatékossággal élő emberekkel, és ebből tartós barátságok születtek. Vagy amikor idősebb helyi lakosok gyerekektől tanulták meg, hogyan lehet szobrokon keresztül üzenetet közvetíteni. Ezeket a helyzeteket nem „stratégiák" alapján tervezik meg – akkor jönnek létre, amikor az emberek teret és tiszteletet kapnak. A land art egyszerűségével és nyitottságával tökéletes médiumnak bizonyult az emberek közötti hidak építéséhez.

A land art mint a művészeti-vidéki turizmus eszköze

A land art a vidéki turizmus természetes szövetségese, mert éppen azt használja, amiből a falvakban bőven van – teret, csendet, természetet és hitelességet. A tömegturizmussal szemben, amely gyakran kimeríti a helyi erőforrásokat, a művészeti-vidéki turizmus lassabban, de fenntarthatóbban fejlődik, mert az élményen, a kreativitáson és a hellyel való valódi kapcsolaton alapul.

Egy land art fesztivál olyan vonzerővé válhat, amely nem a nagy beruházások, hanem egyedi kínálata révén vonzza a látogatókat: természetes galériák, erdei műhelyek, közös vacsorák, helyi ajándéktárgyak, szabadtéri kiállítások. Javasolt, hogy a szervezők működjenek együtt a helyi szálláshelyekkel, családi gazdaságokkal és idegenvezetőkkel, hogy a vendégeknek teljes élményt kínáljanak – a szobrok készítésétől a helyi ételek kóstolásáig. Fontos a folytonosságra is gondolni: a fesztivál után megmaradó installációk egy tematikus útvonal vagy szabadtéri kiállítás részévé válhatnak, így a turisztikai lehetőségek az egész évre kiterjednek.

A tér vizuális vonzereje

A tér vizuális vonzereje kulcsfontosságú a land art fesztivál élményében, és az egyik oka annak, hogy az ilyen típusú rendezvények természetes módon vonzzák a látogatókat. Amikor az installációk a tájban kapnak helyet – fák között, egy mező szélén, egy ösvény mentén vagy egy réten –, az egész tér élő szabadtéri galériává válik.

Javasolt, hogy a szervezők az előkészítő szakaszban járják be a terepet, és válasszanak természetüknél fogva fotogén helyszíneket: kilátást egy erdőre, dombra, vízre, egy öreg fára vagy akár egy romra. Az installációkat úgy érdemes elrendezni, hogy a látogatók a séta, a felfedezés és a meglepetés élményét kapják. Az is fontos, hogyan „illeszkednek" a szobrok a térbe – ne uralják, hanem egészítsék ki a természetet. Reggel, délben és este a tér másképp fest – ezért érdemes a fénnyel, az árnyékkal és az időjárással is számolni.

A jó vizuális megjelenés nemcsak a turistákat, hanem az újságírókat, a fotósokat és a közösségi média felhasználóit is vonzza – ami tovább növeli a fesztivál láthatóságát. És amikor maga a tér válik művészetté, az emberek már nem üres rétet látnak benne, hanem olyan helyet, amely megérdemli a figyelmet, a megóvást és a visszatérést.

Együttműködés családi gazdaságokkal és a turizmus szereplőivel

A családi gazdaságokkal, a turistákkal, a turisztikai szervezetekkel és az önkormányzatokkal való együttműködés kulcsfontosságú egy sikeres, fenntartható és felismerhető land art fesztiválhoz. A családi gazdaságok helyi ételek kínálásával, ajándéktárgyak készítésével, műhelyek szervezésével vagy a gazdaságok bemutatásával kapcsolódhatnak be, ami helyi karaktert ad a fesztiválnak, és támogatja a vidéki gazdaságot. A fesztiválra érkező turisták gyakran éppen ilyen hiteles élményeket keresnek – valamit, ami összeköti őket a hellyel, az emberekkel és a hagyományokkal.

A turisztikai szervezetek fontos szerepet játszanak a fesztivál népszerűsítésében, a promóciós anyagok elkészítésében, a látogatók tájékoztatásában és a térség más rendezvényeivel való kapcsolatépítésben. Javasolt már a tervezés korai szakaszában felvenni velük a kapcsolatot, hogy a programot közösen lehessen alakítani, és beilleszteni a tágabb turisztikai kínálatba.

Ugyanez érvényes az önkormányzatokra is, amelyek logisztikailag (például közmunkával, terek biztosításával, szállítással), de pályázatokon és társfinanszírozáson keresztül anyagilag is segíthetnek. Ha mindezek a szereplők a fesztivál céljának megértésével kapcsolódnak be, olyan szinergia jön létre, amely emeli a rendezvény színvonalát, nagyobb látogatottságot biztosít, és tartós, pozitív nyomot hagy a közösségben.

Az Arteco tapasztalata: a park kulturális–befogadó–turisztikai modellje

Az Arteco-nál saját modellt dolgoztunk ki, amely a kultúrát, a befogadást és a turizmust ötvözi – elméleti stratégiák helyett gyakorlati, terepen végzett munkával. A Pavletić tematikus park mindenki számára nyitott térként működik – itt születnek a művészeti installációk, itt folyik a képzés, az önkéntes munka, a természetben töltött idő és a helyi közösséggel való együttműködés.

A látogatók nemcsak nézni jönnek, hanem részt venni: szobrokat készítenek, a fenntarthatóságról tanulnak, egy családi gazdaság helyi ételeit eszik, sőt a saját kezűleg épített, Robinson Crusoe-stílusú szálláson is alszanak. A land art fesztiválokon és más projekteken keresztül olyan kínálatot fejlesztettünk ki, amely egyszerre erősíti a falu kulturális életét, vonja be a marginalizált csoportokat, és teremt tartalmat a felelős turizmus számára.

Fiatalokkal, fogyatékossággal élő emberekkel, Európából érkező önkéntesekkel és a szomszédos falvak lakóival dolgozunk, olyan teret teremtve, ahol mindenkinek megvan a helye és a szerepe. A turisztikai szervezetekkel és az önkormányzattal való együttműködés további láthatóságot és más helyi kezdeményezésekkel való kapcsolatot hozott. Modellünket nem lemásoltuk – szükségből, próbálkozásokból és hibákból született, de éppen ezért szolgál ma példaként arra, hogyan lehet kevés erőforrással és sok akarattal élő, befogadó, turisztikai értékkel bíró kulturális teret létrehozni.

III. ELŐKÉSZÍTÉS ÉS TERVEZÉS

Egy land art fesztivál tervezése jóval az első szobor felállítása előtt kezdődik – világos elképzelésen, alapos előkészítésen és a lehetőségek reális felmérésén alapul. A szervezőnek először meg kell határoznia a fesztivál célját, céljait és fő tevékenységeit: egynapos rendezvény lesz, vagy több napos együttlét műhelyekkel? Kik a célcsoportok – művészek, gyerekek, helyi lakosok, önkéntesek? Hol kerül sor rá, és milyen erőforrásokkal? Érdemes egyszerű tervet készíteni, amely lefedi a fő elemeket: helyszín, emberek, program, népszerűsítés, logisztika és biztonság. Jó ötlet egy kis szervezőcsapatot összeállítani világosan elosztott feladatokkal, és a helyi partnereket – iskolákat, családi gazdaságokat, az önkormányzatot, a turisztikai szervezetet, egyesületeket – minél korábban bevonni. A dokumentációnak nem kell bonyolultnak lennie, de tartalmazzon ütemtervet, költségvetést, tevékenységi tervet és kommunikációs stratégiát. A tervezéshez a helyszín előkészítése is hozzátartozik: takarítás, a zónák kijelölése, az alapvető infrastruktúra biztosítása (mosdók, víz, árnyék, esőbeálló). Fontos rugalmasnak maradni – a természetben rendezett fesztivál mindig hordoz kiszámíthatatlan elemeket.

A helyszín kiválasztása és előkészítése

A helyszín kiválasztása és előkészítése a land art fesztivál szervezésének egyik kulcslépése, mert a tér nem csupán háttérként szolgál – maga is az alkotás részévé válik. Először olyan helyszínt kell találni, amely elég tágas, megközelíthető és biztonságos ahhoz, hogy az emberek ott dolgozzanak és tartózkodjanak. Ideális esetben változatos elemekből álló természeti táj: erdő, rét, víz, dombok, de védelmet is nyújt a szél és a nap ellen. Érdemes több lehetséges helyszínt is felkeresni, és mindegyikről fényképeket, vázlatokat és rövid jegyzeteket készíteni. Külön figyelmet kell fordítani a tulajdonviszonyokra – közterület, magánterület vagy a kettő kombinációja? Fontos, hogy az engedélyeket időben kérjük meg, és rögzítsük a használat feltételeit, lehetőleg írásos megállapodással a tulajdonossal vagy az önkormányzattal. A helyszínt csak minimálisan, a környezet tiszteletben tartásával készítsük elő: kaszáljuk le a fő zónákhoz vezető utat, helyezzünk ki táblákat, alakítsunk ki gyülekezőhelyet, gondoskodjunk vízről és hulladékgyűjtésről. Az installációk nem veszélyeztethetik a növényeket, az állatokat és a talaj stabilitását. A jó előkészítés azt jelenti, hogy a résztvevők biztonságban és szabadnak érzik magukat, a látogatók pedig természetes, mégis rendezett térben élvezhetik a művészetet. Mindig ugyanahhoz az elvhez térünk vissza: a kevesebb több – a természet már maga a díszlet.

Ökológiai érzékenység

Az ökológiai érzékenységnek kell vezérelvnek lennie a land art fesztivál előkészítésének és megvalósításának minden lépésében, különösen, ha természetes vagy természetközeli terekben dolgozunk. A helyszín kiválasztása előtt fontos ellenőrizni, hogy a terület áll-e különleges védelem alatt – például natúrpark, Natura 2000 terület, erdő vagy vízparti sáv –, mert ez további feltételekkel és korlátozásokkal jár. A fesztivál alatt ügyelni kell arra, hogy ne tapossuk le az érzékeny növényzetet, ne zavarjuk a vadon élő állatokat, és ne vigyünk be semmit, ami nem bomlik le biológiailag. Az installációk a környezetben már meglévő természetes vagy újrahasznosított anyagokból készüljenek – soha ne műanyagból, ragasztóból, vegyszertartalmú festékből vagy az állatokra veszélyes fémekből. A szervezőnek gondoskodnia kell a szelektív hulladékgyűjtésről, környezetbarát higiéniai megoldásokról és energiatakarékos forrásokról. Érdemes a természetben való viselkedés alapszabályait is bevezetni, és elmagyarázni a résztvevőknek, hogyan bánjanak tisztelettel a térrel. Minden helyszínnek megvan a maga ritmusa és sérülékenysége, a szervező feladata pedig az, hogy a fesztivál után jobb állapotban hagyja ott, mint ahogy találta. Az ökológiai érzékenység nem akadály, hanem mérce – és ez különbözteti meg a komoly land art fesztivált egy felszínes szabadtéri rendezvénytől.

Téma és művészeti koncepció

A fesztivál témájának és művészeti koncepciójának megválasztása döntő jelentőségű az alkotói folyamat irányításában, és abban, hogy a rendezvény minden eleme összefüggő egésszé álljon össze. A téma lehet nagyon tág (például „Természet és ember", „Idő", „Klímaváltozás") vagy szűkebb fókuszú (például „Gyökér", „Csend", „A víz mint élet"), de fontos, hogy rezonáljon arra a térre és közösségre, ahol a fesztivál zajlik. Javasoljuk, hogy a témát a szervezőcsapattal egyeztetve, és lehetőség szerint a művészekkel és a helyi partnerekkel együtt válasszák ki. A téma a fesztivál oktatási tartalmához és a népszerűsítéshez is kapcsolódhat – hiszen identitást ad a rendezvénynek. A művészeti koncepció azt jelenti, hogyan értelmezik a témát az alkotások és a tevékenységek: egyéniek vagy közösségiek lesznek a munkák, spontán vagy előre elkészített vázlatok alapján születnek, tartalmaznak-e szöveges üzeneteket, közönségbevonást vagy performatív elemeket. Fontos, hogy a koncepciót a kezdés előtt világosan közöljük a résztvevőkkel – bevezető műhelyeken, írásban vagy rövid bemutatóval –, hogy mindenki tudja, merre halad a munka. A jó művészeti koncepció nem korlátoz, hanem inspirál – keretet ad, de szabadságot hagy a kifejezésnek.

A fesztivál tematikus keretei

A fesztivál tematikus keretei hidat képeznek a fő téma és a rendezvény alatt megvalósuló konkrét tevékenységek között. Segítenek a szervezőknek és a műhelyvezetőknek a tartalom felépítésében, a résztvevőknek pedig világosabb kontextust adnak az alkotáshoz. Érdemes 2–4 tematikus keretet kidolgozni, amelyek a műhelyek, installációk, beszélgetések és előadások altémáiként szolgálhatnak. Ha például a fesztivál fő témája a „Kapcsolatok", a tematikus keretek lehetnek: „Kapcsolat a természettel", „Kapcsolat az emberek között", „Kapcsolat a múlttal" és „Megszakadt kapcsolatok". Minden keretnek lehet saját műhelye, saját helyszíne a terepen, vagy akár saját művészeti anyaga (például kő a múlthoz, fa a kapcsolatokhoz, víz az érzelmekhez). Ez a megközelítés segíti a munka megszervezését, ugyanakkor mélyebb jelentést is ad az egész fesztiválnak. Fontos, hogy a tematikus keretek elég világosak legyenek, de ne túl szűkek – hogy maradjon hely a résztvevők személyes értelmezésének és alkotói szabadságának. A jó keret nem korlátoz, hanem irányt és ihletet ad.

Művészeti vezetés és közös alkotás

A művészeti vezetés és a közös alkotás kulcsfontosságú, ha azt szeretnénk, hogy a fesztiválnak legyen iránya, de ne váljon merevvé. Javasoljuk, hogy a szervező már az elején jelöljön ki egy-két embert a művészeti rész irányítására – őket nevezzük művészeti vezetőknek. Szerepük nem a felügyelet vagy az értékelés, hanem az, hogy segítsenek a résztvevőknek a témához és a térhez illően kifejezni elképzeléseiket. Legyenek jelen a terepen, lássák át a helyszínt, kövessék nyomon minden csoport munkáját, és biztosítsák a fesztivál vizuális és koncepcionális egységét. Érdemes az első napon a vezetőkkel közös sétát tenni a területen, és megbeszélni a lehetséges zónákat, ötleteket és technikákat. A közös alkotás azt jelenti, hogy a résztvevők nem csupán „végrehajtók", hanem a fesztivál társszerzői is. Ezt úgy érhetjük el, hogy lehetővé tesszük számukra ötletek felvetését, a megvalósításról való közös döntést és a vélemények megosztását. Jó eszköz erre a „reggeli kör" – a résztvevők rövid napi találkozója, ahol megállapodnak a feladatokról, megosztják benyomásaikat és igazítják a munkatervet. A művészeti vezető támogatóként és koordinátorként működik, nem tekintélyként. Így alakul ki a fesztivál közös birtoklásának érzése – és ez minden részletben megmutatkozik.

Az Arteco témái: tanácsok másoknak

Az Arteco-nál mindig olyan témákat választottunk, amelyek mélyen kötődnek Szlavónia helyi kulturális örökségéhez és identitásához. Elvont fogalmak helyett olyan szimbólumokat választottunk, amelyeknek jelentésük van a mi tájunkon és a mi embereink körében. Egyik évben a szlavón ló volt a témánk – a szabadság, az erő, valamint az ember és a természet kapcsolatának jelképeként. Egy másik fesztivál témája Kozarac Ténája volt, amelyen keresztül a szépséget, a társadalmi kereteket és a női jellem erejét vizsgáltuk a szlavón irodalomban. Egyik évben Ivana Brlić-Mažuranić meséinek szereplői inspiráltak bennünket, különösen azok, akik az erdőben élnek és a természet nyelvén beszélnek – ez tökéletesen illett a land art koncepciójához. A művészetet a szatíra, a társadalomkritika és a szabad véleménynyilvánítás eszközeként is használtuk a Szatíra témán keresztül, a helyi humort kortárs üzenettel ötvözve. Azt javasoljuk más szervezőknek, hogy ők maguk is keressenek helyi témákat – mert amikor egy közösség ráismer a saját történetére a művészetben, a művészet a kapcsolódás és a szemléletformálás erőteljes eszközévé válik.

A tartalom és az ütemterv megtervezése

A tartalom és az ütemterv megtervezése elengedhetetlen egy jól működő és élvezetes fesztiválhoz – nélküle a legjobb ötlet is káoszba fulladhat. Először napokra bontott, durva ütemterv készül, amely világosan jelzi a résztvevők érkezését, a bevezető tevékenységeket, az installációkon végzett munka idejét, az oktatási és kreatív programokat, a közös étkezéseket, a pihenést és az esti programokat. Javasoljuk, hogy a műhelyeket és a terepmunkát délelőttre és késő délutánra tervezzék, amikor nincs túl meleg, a nap középső része pedig maradjon az ebédé, a pihenésé és a kötetlen tevékenységeké. Mindenképpen hagyjunk időt a rugalmasságra – a természetben nem mindig mennek a dolgok terv szerint, ezért fontos némi „mozgásteret” hagyni. Hasznos párhuzamos tevékenységeket is kínálni a különböző résztvevőknek – például amíg egyesek az installációkon dolgoznak, mások műhelyen vehetnek részt, előkészíthetik a teret vagy a kiállításon dolgozhatnak. A tartalom összeállításakor fontos az egyensúly: a túl sok program nyomást kelt, a túl kevés ürességet hagy. A jó ütemterv a csoport és a tér ritmusára épül, nem csupán a papírra – ezért ajánlott a napi értékelés és szükség esetén a kiigazítás. És ne feledjük: a struktúra azért van, hogy támogassa a kreativitást, nem azért, hogy elfojtsa.

A nap felépítése

A land art fesztivál napi rendje legyen világos, de elég rugalmas ahhoz, hogy követni tudja a természet és a csoport ritmusát. Az ajánlott napi menetrend így néz ki:

- 08:00–09:00 – Reggeli találkozó és reggeli (könnyed kezdés, a nap megbeszélése, feladatok kiosztása)
- 09:00–12:00 – Délelőtti munka: installációk készítése, műhelyek, terepmunka
- 12:00–14:30 – Ebéd és szünet (idő az étkezésre, árnyékra, kötetlen beszélgetésekre)
- 14:30–17:00 – Délutáni tevékenységek: a munka folytatása, tematikus műhelyek, látogatások, beszélgetések a helyi lakosokkal
- 17:00–18:00 – Szünet / szabadidő (tisztálkodás, pihenés, felkészülés az estére)
- 18:00–20:00 – Esti program: közös vacsora, beszélgetés, az alkotások bemutatása, koncert, vetítés, megosztó kör
- 20:00 után – Kötetlen együttlét, tűz, pihenés

Javasoljuk, hogy minden nap reggeli körrel kezdődjön egy rövid megbeszélésre és ráhangolódásra, este pedig legyen egy kör a benyomások megosztására és az értékelésre. A jó napi rend lehetővé teszi, hogy a résztvevők egyszerre érezzék magukat szervezettnek és szabadnak – mert ha ismerik a ritmust, könnyebben átadják magukat az alkotói folyamatnak.

Tartalék tervek

A tartalék tervek minden land art fesztivál szervezésének lényeges részét képezik – a természet kiszámíthatatlan, és a sok emberrel végzett munka mindig tartogat meglepetéseket. A legfontosabb, hogy előre gondoljunk alternatívákra az időpont, a helyszín, az anyagok és az emberi erőforrások tekintetében. Ha esik az eső, legyen kéznél beállló (sátor, ponyva, iskolai terem), vagy váltsunk fedett műhelyekre (például vázlatkészítés, makettépítés, koncepciós beszélgetések). Ha túl nagy a hőség, a tevékenységeket árnyékba és a reggeli, illetve esti órákra helyezzük át. Ha az egyik kulcsfontosságú vezető az utolsó pillanatban lemondja a részvételt, jó, ha van tartalék személy vagy egy másik csapattag, aki átveheti a szerepét. Ha pedig egyes anyagok késnek vagy nem elegendők, hasznos egy helyi erőforrásokra épülő „B terv" (például ágak, kövek, föld a terepről). Érdemes rövid válsághelyzeti tervet készíteni sürgősségi elérhetőségekkel, egyeztetett protokollokkal és világosan elosztott szerepekkel. A tartalék tervek célja nem az, hogy mindent kontroll alatt tartsunk, hanem hogy a csoport nyugodt és felkészült maradjon, amikor a dolgok másként alakulnak – mert a természetben a rugalmasság a siker fele.

Szervezeti felépítés és feladatok

A jó szervezeti felépítés elengedhetetlen a fesztivál zökkenőmentes lebonyolításához és a megvalósítás közbeni stressz csökkentéséhez. Javasoljuk egy 4–6 fős kis törzscsapat létrehozását, amely lefedi az alapvető területeket: művészeti rész, logisztika, kommunikáció, az önkéntesekkel való munka, pénzügyek/költségvetés és biztonság. Minden személynek vagy alcsoportnak világosan meghatározott feladatai, felelősségi körei és kapcsolattartói legyenek, akikkel együttműködik. A törzscsapat mellett kívánatos az önkéntesek tágabb hálózata és a közösség támogatása (családi gazdaságok, pedagógusok, helyi egyesületek), akik a rendezvény napján, az előkészületekben és a végső takarításban segíthetnek. Jó ötlet egyszerű feladattáblázatot készíteni határidőkkel és felelősökkel – például „információs pont felállítása péntekig – felelős: ...". Magán a fesztiválon hasznos, ha minden zónában (művészeti tér, konyha, szállás, regisztráció) van ügyeletes, hogy mindenki tudja, kihez fordulhat. Ajánlott a csapat rövid napi megbeszélése is (reggel vagy este) a gyors egyeztetéshez. A sikeres felépítés kulcsa nem a hierarchia, hanem a jó kommunikáció és az az érzés, hogy mindenki ismeri a szerepét – és mindenki ugyanazért a célért dolgozik.

Szerepek és felelősségi körök a csapatban

A csapaton belüli szerepeket és felelősségi köröket előre világosan meg kell határozni, hogy minden tag tudja, mit várnak tőle, és hogyan illeszkedik a nagyobb képbe. Javasolt az alábbi alapvető funkcionális egységekre bontani:

- Művészeti vezető – koordinál mindent, ami az installációkkal, a témákkal és a művészekkel végzett munkával kapcsolatos; jóváhagyja az alkotások helyét, tanácsot ad a résztvevőknek, és biztosítja a fesztivál esztétikai és koncepcionális egységét.
- Logisztikai koordinátor – felel a teljes fizikai térért: az infrastruktúra kiépítéséért, az anyagok szállításáért, a mosdók, sátrak, világítás felállításáért és a zónák kijelöléséért.
- Önkéntes-koordinátor – kezeli a beosztásokat és a munkautasításokat, fogadja és eligazítja az önkénteseket, kiosztja a napi feladatokat, és gondoskodik elégedettségükről és szükségleteikről.
- Kommunikációs felelős – felel a médiakapcsolatokért, a közösségi médiás bejegyzésekért, a vizuális anyagok és promóciós anyagok elkészítéséért, valamint a közönséggel való kapcsolattartásért.
- A résztvevők biztonságáért és ellátásáért felelős személy – figyelemmel kíséri az egészségi állapotot, az akadálymentességet, gondoskodik az elsősegélyről, a mentőszolgálatokkal való kapcsolatról és a terep általános biztonságáról.
- Pénzügyi koordinátor – nyomon követi a kiadásokat, nyilvántartást vezet, koordinálja a kifizetéseket, és kapcsolatot tart a támogatókkal vagy partnerekkel.

Önkéntesek és résztvevők

Az önkéntesek és a résztvevők minden land art fesztivál szívét jelentik, ezért bevonásuk és szervezésük a siker kulcsa. Először el kell dönteni, reálisan hány önkéntesre van szükség – és milyen feladatokra. Gyakori feladatok: segítség az építésben és a bontásban, a művészek segítése, a vendégek ellátása, információs pult, logisztika és konyha. Érkezés előtt érdemes online megbeszélést tartani, vagy alapinformációkat tartalmazó útmutatót küldeni – hová érkeznek, mi vár rájuk, mit hozzanak magukkal, mit kapnak. A helyszínen az eligazítás és a szabályokban való megállapodás kötelező. Engedjük, hogy az önkéntesek az alkotói folyamatokban is részt vegyenek, ne csak a fizikai feladatokban – ez az összetartozás érzését és motivációt ad nekik. A fesztivál résztvevőinek, különösen, ha más országokból vagy régiókból érkeznek, világos tájékoztatásra van szükségük arról, mire számíthatnak: az étkezéstől és a szállástól a műhelyek és kiállítások időpontjaiig. Nemzetközi projekt esetén jó, ha van tolmács, vagy legalább angol nyelvű alapszintű kommunikáció.

Az Arteco-modell: a fiatalok mint hordozók (ifjúsági klub és fiatal önkéntesek)

Az Arteco-modellben a fiatalok nem csupán a fesztivál vendégei – ők a valódi hordozói. Az Arteco Ifjúsági Klubon és a fiatal önkéntesek hálózatán keresztül minden szakaszba bevonjuk őket – az ötlettől, a tervezéstől és a népszerűsítéstől a fesztivál tényleges megvalósításáig és értékeléséig. Ez nem csupán a fiatalok bevonásának gyakorlata, hanem a nem formális tanulás valódi iskolája, ahol megtanulják, hogyan kell csapatot vezetni, rendezvényt tervezni, intézményekkel együttműködni és a nyilvánossággal kommunikálni. A fiatalok oktatóként, műhelymoderátorként és kiállítási vezetőként is részt vesznek. Megközelítésünk nem az, hogy „segítsenek a fiatalok", hanem az, hogy „vezessenek a fiatalok, támogassanak az idősebbek". Ez a projekt iránti tulajdonosi érzést teremt, és felkészíti őket a későbbi önálló kezdeményezésekre.

Finanszírozás és költségvetés

A land art fesztivál pénzügyeinek tervezése legyen alapos és reális. Először készítsünk durva költségvetést: mennyi kell anyagokra, szállásra, étkezésre, tiszteletdíjakra, népszerűsítésre és logisztikára. Ezután kutassuk fel a bevételi forrásokat – és ne csak egyre támaszkodjunk. Kombináljuk a közforrásokat (például önkormányzatok, megyék, minisztériumok), az uniós forrásokat (Erasmus+, Európai Szolidaritási Testület, Interreg), a társadalmi vállalkozást (ajándéktárgyak értékesítése, műhelyek), az adományokat és a szponzorációt. Fontos, hogy világos terv legyen arról, mire költjük a pénzt, és mik a prioritások, ha csökken a költségvetés. Vezessünk részletes nyilvántartást, nemcsak a beszámolás miatt, hanem azért is, hogy tudjuk, mi vár ránk a következő évben. Ha a fesztivál több kiadását tervezzük, már az első évben próbáljunk hosszú távú pénzügyi stratégiát kialakítani.

Bevételi források

A land art fesztivál sikeres megvalósításához reális pénzügyi tervet kell kidolgozni, változatos bevételi forrásokkal. Döntő fontosságú több forrás kombinálása a kockázat csökkentése és a fenntarthatóság biztosítása érdekében. A leggyakoribb források:

- Uniós források és nyilvános pályázatok – például az Erasmus+ és az Európai Szolidaritási Testület programjai, valamint a kultúra, a környezetvédelem vagy az ifjúság nemzeti alapjai.
- Helyi és területi önkormányzatok – a települési és megyei önkormányzatok, valamint a turisztikai szervezetek gyakran támogatják azokat a projekteket, amelyek hozzájárulnak a helyi közösség láthatóságához és fejlődéséhez.
- Szponzorok és adományozók – helyi vállalkozások, kézművesek és cégek hajlandók lehetnek adományokkal vagy anyagi eszközökkel támogatni a fesztivált.
- Saját bevétel – ajándéktárgyak értékesítéséből, részvételi díjakból, nyilvános műhelyekből, turisztikai csomagokból és a családi gazdaságokkal való együttműködésből.

Költségkategóriák

A land art fesztivál költségvetésének tervezésekor fontos, hogy minden várható költséget világosan kategóriákba soroljunk, így elkerülhetők a kellemetlen meglepetések, és biztosítható az átláthatóság a támogatók és a partnerek felé. Javasolt kategóriák:

- Anyagok és felszerelés – természetes és újrahasznosított anyagok a szobrok elkészítéséhez, szerszámok, védőfelszerelés, sátrak és műszaki eszközök (áram, világítás, szükség esetén hangosítás).
- Szállás és étkezés – a résztvevők Robinson Crusoe-stílusú vagy kempingszállásának költségei, az ételkészítés költségei, élelmiszer (lehetőleg helyi és szezonális), víz és higiénia.
- Utazási költségek – a résztvevők, művészek, előadók érkezése, beleértve a helyi közlekedést is (például kirándulások, terepi tevékenységek).
- Tiszteletdíjak és juttatások – a műhelyvezetők, művészeti vezetők, szakmai munkatársak, a logisztikai és műszaki személyzet számára.
- Láthatóság és népszerűsítés – molinók, szórólapok, promóciós anyagok készítése, közösségi média, helyi média.
- Szervezési költségek – adminisztráció, biztosítás, engedélyek, takarítás, műszaki támogatás és előre nem látható költségek.

IV. MEGVALÓSÍTÁS ÉS GYAKORLAT

Az alapos tervezés után következik a legizgalmasabb rész – a fesztivál megvalósítása a terepen. Ebben a szakaszban minden terv valósággá válik, és a siker kulcsa a jó előkészítés és a világosan meghatározott szerepek. Fontos gondoskodni arról, hogy minden csapattag tudja a feladatát, az anyagok és a szerszámok készen álljanak, a szervezők, művészek és önkéntesek közötti kommunikáció pedig akadálytalanul működjön. Ugyanakkor maradjunk rugalmasak – a természet, az ihlet és a közönség gyakran hoz nem tervezett, de értékes pillanatokat. Az alábbiakban konkrét iránymutatásokat és tanácsokat adunk arra, hogyan lehet ezt a szakaszt minimális stresszel és maximális hatással végigvinni.

Anyagok és szerszámok

A sikeres land art fesztiválhoz elengedhetetlen, hogy a fenntarthatósági és ökológiai elvekkel összhangban lévő anyagokat és szerszámokat használjunk. Javasolt természetes anyagokat használni, például fát, követ, leveleket, ágakat, füvet, fűrészport, földet vagy homokot, valamint helyben fellelhető újrahasznosított anyagokat. A szerszámokat az anyag típusához kell igazítani – például kézifűrész, kalapács, akkus fúró, vödör, talicska, kötél, kés és kesztyű. Fontos, hogy a szerszámok biztonságosan használhatók legyenek, és minden résztvevő számára elegendő mennyiségben álljanak rendelkezésre. A fesztivál előtt készítsünk listát a szükséges szerszámokról, és gondoskodjunk biztonságos tárolásukról. Mindig legyen kéznél alapvető elsősegélycsomag és vészhelyzeti terv munkabaleset esetére.

Helyi, természetes és újrahasznosított anyagok

Land art fesztivál szervezésekor fontos, hogy minden felhasznált anyag összhangban legyen a fesztivál környezeti értékeivel. A hangsúly azon legyen, ami helyben elérhető – öreg fák, ágak, helyi fűrésztelepek fűrészpora, kövek, kukoricacsutka, szalma, agyag, száraz levelek vagy kidobott faelemek. Ha újrahasznosított anyagokat használunk (például raklapot, kartont, kötelet, műanyag palackot), olyanokat válasszunk, amelyeket már használtak, és amelyek a fesztivál után nem válnak új hulladékká. Vonjuk be a helyi lakosokat és a családi gazdaságokat, akik anyagokat adományozhatnak. Ez nemcsak a környezetet védi, hanem a közösséget is tovább erősíti. Egyszerű szabály: minden, amit a természet könnyen visszavesz, vagy aminek van második élete – szívesen látott!

A szerszámok fenntartható használata és az óvintézkedések

A fesztiválon használt szerszámok legyenek egyszerűek, biztonságosak és könnyen hozzáférhetők – fűrészek, kalapácsok, metszőollók, akkus fúrók, kötelek és létrák. De minden szerszámmal felelősség is jár. A munka megkezdése előtt mindenképpen tartsunk rövid biztonsági eligazítást minden résztvevőnek. Mindenki tudja, mit használhat, és mi marad kizárólag a vezető vagy a tapasztaltabb tagok kezében. Kesztyű, védőszemüveg, deréköv vagy egy egyszerű figyelmeztetés, hogy ne szaladgáljunk fűrésszel a kezünkben – mindez megelőzheti a balesetet. Készítsünk elő alapvető elsősegélycsomagot. És még egy fontos szabály: a szerszámokat csak a szükséges mértékben és óvatosan használjuk – mert a fenntarthatóság azzal kezdődik, hogy vigyázunk arra, ami már megvan.

Népszerűsítés és láthatóság

A jó népszerűsítés hónapokkal a fesztivál előtt kezdődik. Használjuk a közösségi médiát, a helyi médiát, az iskolákat és az önkormányzati csatornákat. Készítsünk egyszerű vizuális anyagokat, szórólapokat, plakátokat – de az üzenet legyen világos: művészet, természet és együttlét. A fesztivál alatt dokumentáljunk minden napot – fotókkal, videókkal, rövid szövegekkel. A fesztivál után tegyünk közzé összefoglalót, videót, galériát – hagyjunk nyomot, de egyúttal hívjunk meg mindenkit a következő évre is.

Kommunikációs csatornák

Kombináljuk az online és az offline csatornákat: Facebook, Instagram, helyi hírportálok, rádió, iskolai hírlevelek és közösségi hirdetőtáblák. Vonjuk be a partnereket és a résztvevőket a tartalmak megosztásába. Hozzunk létre külön e-mail-címet vagy WhatsApp-csoportot a kérdések és a jelentkezések számára. Egyszerűen, világosan és mindenki számára elérhetően.

Promóciós anyagok

Készítsünk plakátokat, szórólapokat, molinókat és pólókat egyszerű, figyelemfelkeltő dizájnnal. Használjunk helyi szimbólumokat és természeti motívumokat. Ha a költségvetés engedi, készüljön promóciós videó vagy rövid előzetes is. Minden, amit megosztunk, legyen vizuálisan vonzó, világos és kapcsolódjon a fesztivál témájához.

Biztonság és logisztika

A biztonság minden jó szervezés alapja – gondoskodjunk világos protokollokról, kapcsolattartókról és ügyeleti beosztásról. Készítsük elő az alapvető elsősegélyt, jelöljük meg a kijáratokat és a veszélyes területeket. A logisztika magában foglalja a felszerelés elosztását, a szállítás megszervezését, valamint az emberek és az anyagok mozgásának megtervezését. Mindennek gördülékenyen, pánik nélkül kell mennie – a művészet sem szereti a káoszt.

Egészségvédelem

Biztosítsunk ivóvizet, rendszeres étkezést, valamint védelmet a nap vagy az eső ellen. Tájékoztassuk a résztvevőket az esetleges allergiákról (például növényekre vagy rovarokra), gondoskodjunk alapvető elsősegélyről, és legyen meg a legközelebbi mentőszolgálat elérhetősége. A megelőzés mindig jobb, mint a gyógyítás.

Akadálymentesség és elsősegély

A helyszínt, ahol csak lehetséges, alakítsuk akadálymentessé a fogyatékossággal élő emberek számára – burkolt utakkal, rámpákkal és a mozgást segítő eszközökkel. A helyszínen mindig legyen elsősegélycsomag és egy biztonságért felelős személy, ideális esetben alapvető elsősegély-ismeretekkel.

Az Arteco tapasztalata: árnyék, víz, ügyeleti beosztás

Az Arteco-nál mindig ügyelünk arra, hogy legyen elég árnyék (sátrak, ponyvák, napellenzők), elérhető ivóvíz és világos ügyeleti beosztás – ki mikor ügyel, és miért felel. Ide tartozik egy biztonsági felelős, egy programvezető és a logisztika, ami nyugodt és biztonságos fesztivált biztosít.

Dokumentálás és értékelés

A dokumentálás és az értékelés kulcsfontosságú a fesztivál fejlődése és megismétlése szempontjából. Mindent, amit csinálunk, fényképezzünk le, rögzítsünk és jegyezzünk fel. Ez nemcsak emlékként marad meg, hanem tanulási és népszerűsítési eszközként is szolgál. Az értékelés magában foglalja a résztvevők visszajelzéseinek összegyűjtését, a csapat közös reflexióját, valamint annak elemzését, mi sikerült jól és min kell javítani. Enélkül minden új év a nulláról indul, nem pedig szilárd alapokról.

V. FENNTARTHATÓSÁG ÉS ÖRÖKSÉG

A land art fesztivál fenntarthatósága nem ér véget a rendezvény utolsó napján – éppen ott kezdődik. A cél nem az, hogy valami szépet alkossunk, aztán elfelejtsük, hanem hogy olyan nyomot hagyjunk, amely megmarad a térben és a közösségben. Az örökség az installációk gondozásán, a park egész éves használatán, más kezdeményezésekkel való kapcsolódáson és a helyi emberek további fejlesztésbe való bevonásán keresztül épül. A fesztivál csak a kezdete egy hosszú távú kulturális, ökológiai és társadalmi átalakulási folyamatnak.

A tér és az installációk karbantartása

A fesztivál után fontos, hogy rendszeresen felkeressük a helyszínt, és ellenőrizzük az installációk állapotát. A tartós alkotásokat (például a fa- vagy venyigeszobrokat) meg lehet tisztítani, stabilizálni vagy részben felújítani, a természetes úton lebomlókat pedig hagyjuk a természet körforgásának megfelelően elenyészni. Döntő fontosságú a helyi közösség bevonása a karbantartásba – önkéntes akciókon, iskolákon vagy műhelyeken keresztül –, mert így a tér használatban és élő marad.

Helyi karbantartási kezdeményezések

A tér fenntartása hosszú távon akkor a leghatékonyabb, ha helyi kezdeményezések veszik át – iskolák, egyesületek, családi gazdaságok, magánszemélyek. Javasolt egy „őrző csoport" vagy az érdeklődők informális hálózatának létrehozása, akik legalább évszakonként ellenőrzik a park állapotát, kijavítják a kisebb sérüléseket és takarítási akciókat szerveznek. Így a park aktív marad, és kapcsolatban áll azzal a közösséggel, amely a saját terének tekinti.

Az Arteco gyakorlata: hosszú távú elhelyezés

Az Arteco-nál arra törekszünk, hogy minden installációnak hosszú élettartama legyen – olyan anyagokat választunk, amelyek tartósak, de természetes módon kopnak. Az alkotásokat nem bontjuk le rögtön a fesztivál után, hanem időről időre megújítjuk, továbbfejlesztjük vagy újraértelmezzük őket a résztvevők új generációival. Így a park élő marad, idővel változik, a látogatók pedig követhetik a fejlődését.

A park egész éves használata

A land art parknak nem kell csak a fesztivál idején aktívnak lennie. Egész évben használható oktatásra, művészeti műhelyekre, ökológiai túrákra, szabadtéri kiállításokra, iskolai kirándulásokra és szabadidős látogatásokra. A tevékenységek évszakokhoz igazíthatók – tavaszi ültetések, nyári műhelyek, őszi programok iskoláknak. Fontos, hogy legyen rendezvénynaptár, és nyitottság az egyesületekkel, iskolákkal és helyi kezdeményezésekkel való együttműködésre, hogy a tér egész évben élő és működő maradjon.

Az Arteco-modell: a YEAH központ tevékenységei (tematikus park)

A YEAH központ egész évben számos olyan tevékenységet kínál, amely túlmutat a fesztivál időtartamán – oktatási műhelyeket iskoláknak, képzéseket fiataloknak, befogadó táborokat, tematikus kiállításokat és ökoakciókat. A szezon során a fenntartható fejlődéshez, a társadalmi vállalkozáshoz és a művészethez kapcsolódó rendezvényeket szervezünk, a park pedig ifjúsági cserék és önkéntes kezdeményezések bázisaként is szolgál. Így a központ a tanulás, az alkotás és a közösségi részvétel folyamatosan aktív helyszínévé válik.

Az Arteco-modell: a helyi fesztiváltól a nemzetközi fesztiválig

Land art fesztiválunk kis helyi kezdeményezésként indult Malino faluban, a közösség és fiatal önkéntesek támogatásával. Az évek során a horvátországi és külföldi szervezetekkel való együttműködés és az uniós projektekben való részvétel révén nemzetközi rendezvénnyé nőtte ki magát. Ez a fejlődési modell azt mutatja, hogy szerény kezdetekből is fel lehet építeni egy nagy kulturális és oktatási fesztivált – világos identitással, minőségi tartalommal és következetes jövőképpel.

Zárszó: művészet, amely megváltoztatja a közösséget

A land art fesztivál nem csupán rendezvény – olyan mozgalom, amely összeköti az embereket, elmossa a határokat a művészet, a természet és a társadalom között, és olyan nyomot hagy, amely túlmutat magának a rendezvénynek az időtartamán. Az Arteco tapasztalatain keresztül láttuk, hogy még a legkisebb közösség is a kreativitás, a fenntarthatóság és a befogadás központjává válhat. A kezében tartott útmutató nem a vég, hanem a kezdet – meghívás arra, hogy megformálja e fesztivál saját változatát, a saját vidékéhez, az ott élő emberekhez és az önt körülvevő természethez igazítva. A művészet szabadság. Éljen vele – és hagyjon nyomot.

Megjegyzés a finanszírozásról és a felelősségről

Ez az útmutató az Európai Unió finanszírozásával, az Erasmus+ program keretében, a „Healing Nature and Mind Through Land Art" című projekt (projektszám: 2024-1-HU01-KA210-ADU-000251940) részeként készült. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Projektinformációk:

- Projekt neve: Healing Nature and Mind Through Land Art (HENAM)
- Program: Erasmus+ KA210-ADU – Kisléptékű partnerségek a felnőttoktatás területén
- Időtartam: 2024.09.01. – 2026.08.31.
- Teljes költségvetés: 60 000 EUR
- Projektgazda: Imagine Green Egyesület (Magyarország)
- Partner: Arteco Pavletić (Horvátország)

